

Marter middensepia.
(W. en M. Hoekstra)

Oorsprong en geschiedenis van onze raskonijnen (9)

Aandacht voor het Marterkonijn dat in dezelfde periode ontstond in Duitsland, Engeland en Frankrijk. In februari 1926 werden ze in Nederland aan de lezers van het blad 'De Konijnenfokker' voorgesteld. Ook komt de Rus, het chique konijntje met de vele namen en de mysterieuze ontstaansgeschiedenis, aan de orde.

Tekst en foto's: Hans Puttenstein

De Marter

Erken: middensepia maart 1933, middenblauw en middengeel 1 mei 1940, donkersepia en donkerblauw 1 oktober 1974. Speciaalclub: <https://marterkonijnen.nl>

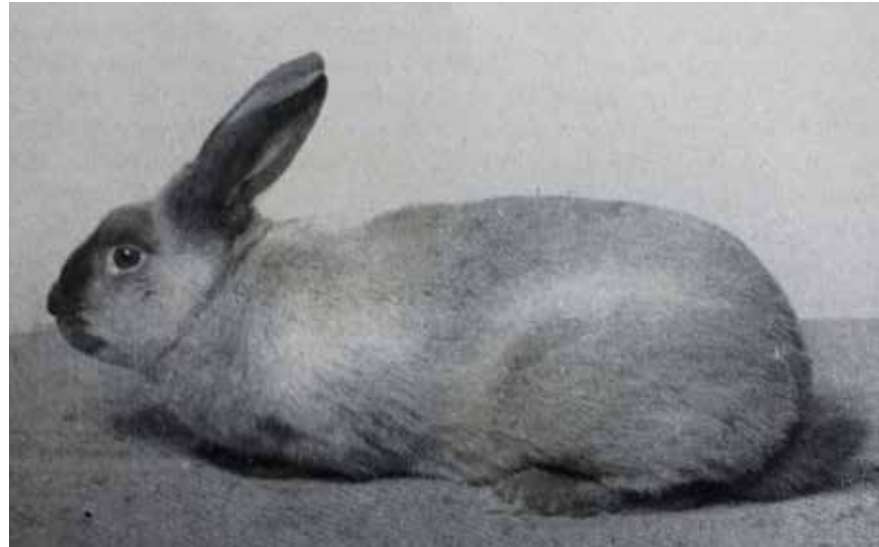
Genetisch uitstapje

Zie voor de allelreeks op de C-locus het vorige artikel. Je hebt twee verschillende erformules voor de Marters. Het donkere type ontstaat door een combinatie van de

marterfactor (c^m) met het allel van de Rus (c^h). Dat heeft de verkorte erformule $c^m c^h$. Als de marterfactor wordt gekoppeld met de aanleg voor albino (c) dan ontstaat de lichtere vorm; de middenmarter ($c^m c$). Hier liggen wellicht mogelijkheden voor fokkers die graag wat experimenteren met kleur. Nachtsheim gaf al aan dat b.v. een wildkleurmarter "een slechte Chinchilla met een bruinachtige gloed" is. Omgekeerd produceert een Chinchilla zonder de aanleg voor wildkleur ($aBc^h DE$) waarschijnlijk een kleur die grote gelijkenis vertoont met de donkermarter. Rinus Verhelst vraagt zich in zijn teksten af of het mogelijk is om uit de Chinchilla een bruikbare Marter te fokken en omgekeerd. Overeenkomstig de analyses van Nachtsheim en Robinson gaat hij er

Marter donkersepija. (W. en M. Hoekstra)

Uit standaard NBKV 1958.

vanuit dat chinchilla- en marterfactor twee verschillende allelen zijn van de allelenreeks op de C-locus. Die verklaart ook de wijdverbreide aanname in de literatuur dat Marterkonijnen afstammen van Chinchilla's. Er zijn vaak, onafhankelijk van elkaar, Marters in Chinchilla worpen gevonden in verschillende landen en in dezelfde ontstaansperioden. Nachtsheim merkt over dat fenomeen op dat de marterfactor bij Chinchilla's in verdede vorm blijkbaar breed verspreid aanwezig was (en is). Hetzelfde zien we terug bij de Rus.

De naamgeving

De Marter dankt zijn naam in hoofdzaak aan de pelskleur van de (wilde) Edelmarter en zijn talrijke soorten o.a. de steenmarter, boommarter en het Russisch sabeldier. De verwachting dat de pels van Marters van eenzelfde kwaliteit was als die van de wilde martersoorten kwam niet uit. De interesse kalfde toen snel af.

Foktechnische aspecten

Middenmarters die met elkaar worden gepaard vererven Mendeliaans intermediair. Bij grote aantallen mogen we uitgaan van gemiddeld 25% zg. acromelanische marters (slechte Russen), 50% middenmarter en 25% donkermarter. De midden- en donkermarters komen voor de tentoonstelling in aanmerking. De andere niet, maar zijn wel bruikbaar voor de fok. De combinatie licht x donker heeft als resultaat 100% middenmarters. Uit midden x donker vallen alleen maar zg. zwevers. Goede kwaliteit Marters fokken, bereik je met midden x midden of licht x donker (met licht wordt bedoeld de zg. acromelanische- of albinomarters).

Ontstaan van het ras

De Marter is relatief jong en volgens Joppich in 1924 in Duitsland ontstaan. Het ras werd tegelijkertijd ook in andere landen (Engeland, Frankrijk) bekend en de nieuweling baarde opzien. Het ontstaan is op de Klein

Chinchilla terug te voeren. In Duitsland is de Marter voor het eerst bij Thomsen in Hamburg-Stellingen gefokt. Hij gebruikte diverse rassen (b.v. Blauwe Wener, Angora, Havana, Haas en Thüringer) om een zg. opossumkonijn met half lang kroeshaar te fokken. Begin 20e eeuw bestond het opossumkonijn. (Joppich 'Das Kaninchen' 1959; pag. 195). Dat lukte niet. Friedrich Joppich adviseerde hem zijn (Klein)Chinchilla rammen in te zetten. Na een jaar of zes had hij geen opossumkonijn maar wel de eerste sepiabruine Marters. Toen Joppich weer eens zijn stal bezocht, toonde Thomsen zijn bijzonderheden uit deze kruising. Joppich zag vier weken oude jonge dieren, volledig bronskleurig met een heel fijne, donkere pareling van de dekhaarpunten. Het was een schitterende kleur; onbekend bij konijnen. Dezelfde kruising met Chinchilla werd herhaald en in deze nesten lagen steeds bronskleurige jonge dieren. De omgeving van Thomsen kreeg interesse voor de dieren.

Boommarter of edelmarter.

Steenmarter. (Wikipedia)

Russisch sabeldier.

Enkele van deze jonge dieren werden, na doorharing, voorgesteld op een bijeenkomst van de Noordduitse keurmeestervereniging in Hamburg. Daar kregen ze de naam Marter. Thomsen schermde zijn dieren af, maar professor Nachtsheim kreeg een ram ter beschikking voor studiedoeleinden. Hij stelde de marterfactor vast bij de nakomelingen. Volgens Joppich ging ook een Marterram van Thomsen, zonder zijn medeweten, via omwegen naar Halle. In de worpen van Joppich kwamen ook dieren voor met een bijzonder lichte kleur. Vanwege hun overeenkomst met de Siamese kat werden ze geelmarter of Siamezen genoemd. Nachtsheim, die deze genotypen ook fokte, noemde ze madagascarkleurige Marters. Op de eerste Rijkstentoonstelling van Edelpelsdieren in 1928 in Berlijn stonden Marterkonijnen in dezelfde rij met de steen- en edelmarters en werden bewonderd door bonthandelaren. In februari 1926 werden ze in Nederland aan de lezers van het blad 'De Konijnenfokker' voorgesteld.

Engeland, Frankrijk en Amerika

Ook in andere landen was de komst van Marters terug te voeren op de Chinchilla's. In 1923 kwamen Marters voor in de fokkerij bij David W. Irving. Ze werden 'Sables' geelmarter (siamees) genoemd. In Engeland werd in 1920 uit de kruising tussen Chinchilla x Rus de donkersepia Marter gehaald. In 1924 ontstonden bij Otto Brock, Chinchilafokker in Californië (VS) de Amerikaanse Sables en in 1925 in Frankrijk met de naam Zibelines. Het Marterkonijn werd in 1919 in Frankrijk gecreëerd door M. Fraineau. Een witte Angoravoedster werd gekruist met een Chinchilla. Het resultaat was een nest met bonte jongen en een parelgrijs jong. De kleur van dit jong werd beetje bij beetje donkerder. In het tweede nest zat opnieuw eenzelfde soort jong. De buitenbeentjes uit het eerste

Opossum. (Wikipedia)

en tweede nest werden gespaard en gepaard. Het resultaat was opnieuw bonte jongen, maar nu ook twee die op de ouders leken. Steeds verder fokkend slaagde Fraineau erin om op deze manier het Marterras te creëren.

Pels

De ontwikkeling en fasering van de kleur (na ca. 7 maanden doorgekleurd) en de gevoeligheid voor omgevingsinvloeden maakt het moeilijk om de korte periode van een optimale pelsconditie te koppelen aan tentoonstellingsperiodes. Dat is ook een reden dat op grote tentoonstellingen relatief weinig Marters worden ingezonden.

De Rus

In 1917 is de zwarte Rus onder de naam Russisch konijn in de standaard opgenomen. Het ras is ook erkend in blauw en bruin.

Speciaalclub: <https://www.nrcenwnc.nl>
 Russen zijn albino's met een witte basis kleur en gepigmenteerde aftekeningen als masker, oren, benen en staart. Je hebt geen enkel ras dat zoveel namen om de oren kreeg. Zo werden door Meslay in 1900 in 'Les races de lapins' (De konijnenrassen) de namen Egyptische-, Chinese-, Siberische-, Afrikaanse- en Himalaya konijnen genoemd. Er bestaat een opvatting dat het land van oorsprong China is, waar ze in grote getale te vinden waren en wellicht nog. Het verhaal gaat dat de Himalayan hoog in aanzien stond en bij religieuze ceremonies werden gebruikt. We kwamen ook tegen: Russisch-, Pools-, Windsor- en Antwerps konijn, Egyptische roetvlek en de meest oorspronkelijke naam was waarschijnlijk Himalaya. Nachtsheim en andere auteurs vermoedden dat de fokkers geloofden dat

Middengeel Marter.

De huidige Rus in Nederland (Theo Janssen)

exotische namen de rassen aantrekkelijker maakten voor de verkoop.

Vroeg bekend

Ruskonijnen behoren tot het oudste mutatie type. Van vier bekende konijnenrassen in 1600 noemt Mariot Dideux (1854) een wit konijn met zwarte aftekening en merkte op: "Een groot deel van deze witte dieren had zwarte poten en een zwarte neus". In 1857 waren Russen in geheel Engeland al algemeen bekend. Zij werden ook wel Russische parkkonijnen genoemd, klaarblijkelijk geïnspireerd door de twee levende konijnen die Charles Darwin uit Moskou had ontvangen. Hij schreef: "Twee levende konijnen werden meegebracht vanuit Moskou, ongeveer zo groot als de wilde soort, maar met een lange,

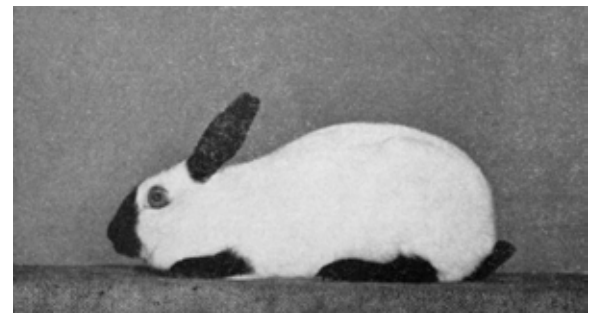
zachte vacht, anders dan die van de angora. Deze Moskou-konijnen hadden roze ogen en waren sneeuwwit, behalve de oren, twee vlekken op de neus, de boven- en onderkant van de staart, en de achterpoten, die zwartbruin waren. Kortom, ze waren bijna gekleurd als de zogenaamde Himalaya-konijnen, die hieronder worden beschreven, en verschilden alleen van hen door het karakter van hun vacht."

Darwin schreef ook in zijn werk: 'Huisdieren en Cultuurplanten' in 1868, o.a.

"We hebben gezien, dat zogenaamde Himalayakonijnen met hun sneeuwwit lichaam, zwarte oren, neus, staart en voeten, zich volkomen zuiver voortplanten. Men weet, dat dit ras zich uit de verbinding van twee variëteiten van zilvergrijze konijnen heeft

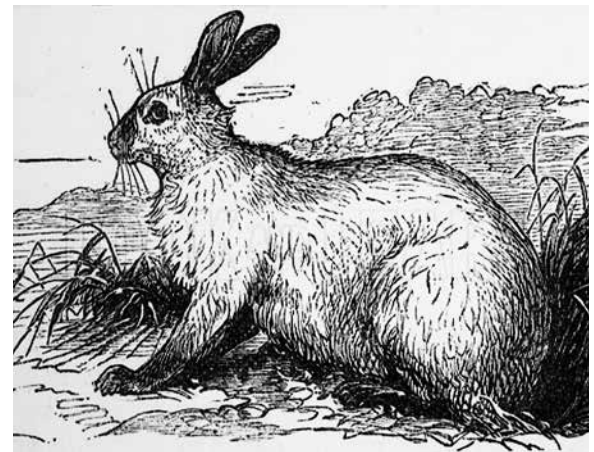
Middenblauw Marter; Noordshow 2019. (Theo Janssen)

De Rus in de standaard van 1969.

Het Himalayakonijn ca. 1850.

Himalayan Rabbit.

Deel van het schilderij Twee Ruskonijnen van Frans Everbag, (1887-1931) Rijksmuseum.

'Lapins blancs de Chine' zoals ze ongeveer anderhalve eeuw geleden op het platteland in Frankrijk werden gefokt. Uit dit stammateriaal is onze moderne Rus voortgekomen. (Uit: Eug. Gayot 'Lapines, Lievres et Léporides').

gevormd. Als nu een vrouwelijk Himalaya-konijn met een zandkleurig mannetje werd gekruist, dan ontstond een zilvergrijs konijn en dit is blijkbaar een geval van terugkeer tot een der stam variëteiten. De jonge Himalaya-konijnen worden sneeuwwit geboren en de donkere tekeningen verschijnen eerst na zekere tijd. Nu en dan worden echter Himalaya-konijnen geboren, die licht zilvergrijs (grauwachtig) zijn, maar deze kleur verdwijnt spoedig weer, zodat we hier een spoor voor ons hebben van een terugkeer naar een vroeg levenstijdperk van een der stamvariëteiten, onafhankelijk van enige in een latere tijd voorgekomen kruising.”

Verhelst heeft ook de ervaring dat uit paringen van Kleinzilvers soms Russen worden geboren. Rond 1960 kwam hij regelmatig bij een Klein zilver fokker; de heer Krijn Tatenhove in Sluis (Zeeland). Hij zag dat er inderdaad Ruskleurige jongen voorkwamen in de nesten. Ook Chinchilla-konijnen brachten Himalayan (Rus) voort.

Genetisch uitstapje

De Russenfactor heeft een gelijke uitwerking op de aanleg voor geel zoals bij de chinchilla- en marterfactor. In verbinding met de wildkleurfactor A (A^{ch_e}) wordt dat gele pigment volledig onderdrukt. Er ontstaan witte dieren. Op de donkere kleur heeft het weinig invloed. Bij niet wildkleurige gele Russen (a^{ch_e}) verschijnt geel pigment slechts in afgezwakte vorm (geel marter). Rinus Verhelst vindt de Rus geen tekeningkonijn maar een patroonkonijn.

Duitsland

Bij een van de eerste leden van de in 1890 opgerichte Russenfokkersclub vielen ook Russen uit Zilvers. Volgens die fokker, een kleine boer, was van de dure, geïmporteerde Engelse dieren weinig te verwachten. Toch

zijn de eerste importdieren in 1892 door tandarts Welker uit Gotha vanuit Engeland geïmporteerd. In de eerste Duitse standaard komt bij de vijf genoemde konijnenrassen ook de Rus voor. Ongetwijfeld waren er onder de rasloze huis- en stalkonijnen Russen voordat ze bij liefhebbers bestonden. Duitse fokkers, die voor de uit Engeland stammende Himalayan, een open hart en een rijk gevulde portefeuille hadden, toonden daarvoor weinig belangstelling.

Engeland

Medio 19^e eeuw vielen in Engeland Russen uit dieren die door Engelse koopvaardijreizigers uit de Himalaya waren geïmporteerd. Wyrley Birch kreeg uit zijn Klein Zilvers, na het inkruisen van een nieuwe ram, konijnen met rustekening. Een zekere Bartlet wist te melden dat in de Londense dierentuin in 1857 eveneens Russen uit een kruising waren gevallen. In Engelse dierentuinen stonden ze bekend als 'Black nosed rabbit' uit China. Darwin berichtte dat een Engelse fokker op een Crystal Palace Show een paar Afrikaner

toonde. Afrikaner (dieren met rus-uiterlijk) werden in Londen en omgeving voor hoge prijzen verhandeld.

Nederland

Het ras heeft nooit een grote vlucht genomen. Na 1940 hadden we ook nog de gouwenaar Rus en de zilver Rus. Die zijn verdwenen door gebrek aan belangstelling. De zilver Rus is gecreëerd door de toen zeer bekende konijnenkeurmeester Cornelissen de Beer die in dienst was van Het Spelderholt in Beekbergen. Het creëren van de gouwenaar Rus is geen probleem. Paar blauw en bruin aan elkaar. De nakomelingen die je vervolgens paart brengen gouwenaar.

Geen eenheid in Europa

Europa kent geen unanimitéit over het uiterlijk van de Russen. Het probleem is het masker. In Nederland moet het masker op de onderkaak aanwezig zijn. Bij onze oosterburen vindt men een waas van kleur al voldoende. De Zwitserse standaard is op dat gebied veel duidelijker, die wil geen kleur op de onderkaak. Het is zoals de Fransman Jacques Arnold opmerkte over de tekeningbeelden en de gevoeligheid ervan: “*De Rus is ongetwijfeld het moeilijkste konijn om in een gewenste staat van kleur te krijgen en te houden*” en voegt er in zijn bibliografie ‘La France Cunicole’ uit 1973 aan toe: “Het is een voortdurende strijd tussen wit en zwart, waarvan de resultaten van moment tot moment kunnen veranderen.” Dat geldt blijkbaar niet alleen voor het uiterlijk van de Rus maar ook voor opvattingen van fokkers om in Europa tot eenheid te komen. Geïnteresseerd in de gebruikte internetlinks bij dit artikel? Een e-mail met een gerichte vraag aan de redactie wordt doorgestuurd naar de auteur. <<

Rus bruin (2014). (Theo Janssen)